

Șt. Marinescu

În a doua jumătate a veacului al XVIII-lea semnele crizei feudalismului în Transilvania se manifestă tot mai pregnant. Modul de producție feudal, bazat pe exploatarea muncii iobagilor în continuă intensificare în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, a intrat într-o criză ce nu mai putea fi soluționată pe calea reformelor. Relațiile capitaliste ce apar în diferite sectoare ale vieții economice largesc mereu breșele în edificiul societății feudale.

Perioada capitalismului s-a anunțat și în lumea agrară a Transilvaniei „ca o perioadă de mare exploatare agricolă bazată pe robotă”¹. Robota constituia cea mai apăsătoare sarcină pentru iobagi. Ea varia de la 104 la 208 zile pe an, din care cauză țăranilor nu le rămânea timp suficient pentru cultura lotului personal. Robota, dijma, darurile și celelalte obligații constituiau sarcini zdrobitoare pentru țăranimea transilvăneană. Între 1790 și 1821 ele erau în creștere, din cauza conjuncturii favorabile pentru prețul cerealelor și a sporirii alodiilor în vederea producției pentru piață. Situația țăranilor s-a înrăutățit în această perioadă și prin extinderea practicii stăpînitorilor feudali de a-și arenda moșiile.

În perioada amintită (1790—1821) se face tot mai simțită în gospodăria nobiliară acumularea primitivă de capital. Procesul acumulării de capital este prezent în gospodăria nobiliară prin sporirea alodiului, prin concentrarea domeniilor mari, prin limitarea loturilor țărănești și restrângerea drepturilor de folosință ale țăranului asupra pământului, prin sporirea obligațiilor de muncă și de dijmă și convertirea acestora în bani, printr-o mai bună exploatare a pământului. Spre exemplu: pe domeniul contesei Susana Bethlen s-au efectuat lucrări de îndiguire pentru protecția culturilor. Aceste îmbunătățiri funciare duceau la creșterea producției de cereale destinate pieții pe domeniul contesei, dar puneau în pericol de inundație loturile țăranilor, deoarece s-a ajuns la „schimbarea direcției apei Sebeșului prin construirea digului”². Se evidențiază, odată în plus, că măsurile respective de sporire a producției de cereale-marfă pe domeniul feudal erau luate în detrimentul țăranimii în general.

În afară de sarcinile feudale, țăranii mai aveau de suportat povara sarcinilor fiscale ale impozitelor publice, menite să asigure funcționarea aparatului de stat, de care, în condițiile înapririi raporturilor sociale, nobilimea avea tot mai mare nevoie. Abuzurile care se făceau cu ocazia așezării și perceperii impozitelor provocau vii nemulțumiri între țăranii iobagi. În februarie 1805 țăranii iobagi din satul Săsciori au înaintat Ma-

¹A. Oțetea, *Documente privind istoria României*, Colecția Eudoxiu de Hurmuzaki (Serie nouă), vol. III, ed. Acad. R.S.R., Buc., 1967, p. 10.

² Arh. Stat. Deva, fond Scaunul Săsesc Sebeș, dos. 35/1816.

gistratului (Sfatul care conduce orașul — *n.n.*) din Sebeșul Săsesc o plîngere împotriva solgăbirăului (pretor- *n.n.*) Komaroni în care arătau sarcinile grele la care erau supuși și abuzurile acestuia: „A-1 ține aici în satul nostru cu trii și cu patru cai cu fîn și cu ovăz, de beure (cu băutură — *n.n.*) și de mîncare la domnu și la gornici . . . Nu ni destul că dăm de tot satul cîte 4 ferdele³ de ovăz pe sama cailor, o casă și pentru hîrtie cîte 4 meriași⁴ de sat de hîrtie . . . în anul trecut și noi și kekovenii (locuitorii satului Cacova — *n.n.*) i-am dat cîte o bute de vin și acum în toamna trecută kekovenii i-au dat 4 ferii⁵ și șase cupe⁶ de must și de la noi 8 florini . . . am dat cîte 8 zloți și alte . . .”⁷. În încheiere iobagii cer înlocuirea solgăbirăului.

Politica de reforme din timpul lui Iosif al II-lea mai întîi, apoi războaiele împotriva Revoluției franceze și Imperiului napoleonian au avut ca urmare creșterea rapidă a impozitelor care a înăsprit și mai mult situația țărănimii. Contribuțiile sporesc an de an. Astfel dacă în anul 1803 suma totală a contribuțiilor plătite de locuitorii comunei Deal era de 1448 fl. și 27 creițari⁸, în anul 1811 ea crescuse la 1707 fl. și 59 $\frac{1}{2}$ creițari⁹.

Locuitorii din Pianul românesc plăteau în 1803 suma de 2185 fl. și 46 creițari¹⁰, iar în 1815 plăteau 2335 fl. și 65 creițari¹¹. Suburbiile orașului Sebeș plăteau în 1815 suma de 841 fl. și 51 creițari¹², iar în 1816 suma de 943 fl. și 56 creițari¹³. Dacă adăugăm la toate acestea sarcinile militare care constau în încartirui, transporturi militare, serviciul militar prin recrutarea silnică la oaste, precum și contribuțiile în alimente, vom avea tabloul întregit al situației țărănimii la începutul secolului al XIX-lea. Amintim doar un fapt și anume că în perioada 1 mai — 8 noiembrie 1812 s-a predat armatei 14.648 măsuri de legume¹⁴. Peste toate acestea s-a suprapus teribila foamete care a bîntuit în Transilvania în anii 1813—1818.

Nemulțumirea țaranilor față de întregul șir de abuzuri, de nemiloasă exploatare s-a manifestat în toamna anului 1816 prin ridicarea țărănimii din împrejurimile Sebeșului împotriva contesei Susana Bethlen. La 12 noiembrie 1816 „ . . . o mulțime de oameni care nu s-a putut număra, care apreciindu-se pe puțin au fost 500 din Sebeșul Săsesc, Răhău, Cîlnic și Deal, înarmați cu puști, topoare, furci, ciomege s-au năpustit asupra curții contesei . . .”¹⁵.

Din depozițiile martorilor anchetați la cererea contesei Bethlen, rezultă că țaranii din localitățile mai sus amintite, au pornit această acțiune din cauza arestării și deținerii unor tovarăși de-ai lor de către oamenii contesei pentru că au fost prinși în timp ce tăiau digul la moara acesteia. Distrugerea digului de către țaranii din Răhău și Săsciori s-a făcut pentru

³ Unitate de măsuri pentru cereale echivalentă cu 20 litri.

⁴ Monedă feudală provenită din Germania.

⁵ Unitate de măsură echivalentă cu 10 litri.

⁶ Unitate de măsură echivalentă cu aprox. 1,25 litri.

⁷ Arh. Stat. Deva, fond Scaunul Săsesc Sebeș, dos. X/1805, 11.

⁸ I d e m, dos. IX/1803, 1.

⁹ I d e m, dos. 20/1811.

¹⁰ I d e m, dos. IX/1803, 1.

¹¹ I d e m, dos. 12/1815.

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ I d e m, dos. 30/1812.

¹⁵ I d e m, dos. 22/1819.

că prin construirea lui au fost deviate apele Sebeşului, lucru care afecta pământurile țăranilor din Răhău, Cîlnic și Deal. În acest fel se poate explica participarea atât de numeroasă la acțiunea de eliberare a celor prinși și închiși la curtea nobiliară din Săsciori.

Premergătoare atacului asupra curții din Săsciori a contesei Bethlen, a fost prinderea de către țărani, pe drumul către Sibișel, a administratorului curții, Pavel Aloman, care declara că: „m-au legat și escortat în oraș (Sebeș — *n.n.*) cu vreo 200, restul au luat drumul spre Săsciori”¹⁶.

În ce privește numărul țăranilor care au participat la această acțiune, după unii martori audiați la proces rezultă că au fost 500, după alții 700—800. Dacă adăugăm la aceștia și cei 200 de țărani care au escortat pe Pavel Aloman la Sebeș atunci numărul lor s-ar fi ridicat la 1000. Cert este că au participat un mare număr de țărani din cele patru localități (Răhău, Cîlnic, Deal și Sebeș) la eliberarea celor deținuți la curtea din Săsciori.

Se pare că Magistratul din Sebeșul Săsesc nu era străin de acțiunea țăranilor din 12 noiembrie 1816 asupra curții contesei. Se știe că au existat contradicții între orașe în general și nobilime. Orașele se bucurau de anumite privilegii economice, politice, fiscale și comerciale. Pe baza acestor privilegii orașele au putut dezvolta o activitate economică mai susținută în raport cu ceilalți locuitori lipsiți de astfel de privilegii. Nobilimea transilvăneană și în special cea care avea moșii limitrofe cu orașele, căuta să-și impună autoritatea față de acestea și era într-un permanent conflict cu ele. Pe de altă parte, magistratul din Sebeș căuta prin orice mijloace să-și afirme autonomia și puterea față de nobilime. Magistratul a căutat să folosească în favorul său nemulțumirea țăranilor de pe domeniul contesei Bethlen pentru a slăbi puterea acesteia. În acest scop, din orașul Sebeș au participat un număr destul de mare de cetățeni la acțiunea țăranilor împotriva contesei. Nu se cunoaște numărul exact al cetățenilor din Sebeșul Săsesc care au participat la această acțiune.

Ridicarea țăranilor din Cîlnic, Răhău, Deal și Sebeș la acțiunea de eliberare a deținuților de la curtea contesei a avut un caracter spontan. Ea a fost însă bine organizată. Țăranii s-au adunat noaptea iar ca semnal s-a stabilit că: „în fiecare comună să bată clopotele în dungă”¹⁷, lucru care s-a și întâmplat. O dată adunați, țăranii au pornit spre curtea contesei din Săsciori. Înainte de a începe atacul asupra curții, mulțimea de oameni venită din cele patru localități, și-au unit forțele și s-au pus sub conducerea unui singur om: „aceștia din oraș (Sebes — *n.n.*). unindu-se la pod (podul de peste râul Sebeș — *n.n.*) cu cei ce din Răhău, Cîlnic și Deal sub conducerea lui Paulin”...¹⁸. La pod mulțimea „s-a rînduit, năpustindu-se apoi asupra curții... au eliberat robii”¹⁹ de acolo luându-le fiarele de pe ei...²⁰.

Cît privește atitudinea slujitorilor contesei față de acest atac, ei nu s-au opus și au părăsit curtea.

Construirea digului care punea în pericol pământurile țăranilor, distrugerea lui de către aceștia, arestarea celor care au comis acest lucru de

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ Țăranii prinși și închiși la curtea nobiliară pentru distrugerea digului.

²⁰ Arh. Stat. Deva, fond Scaunul Săsesc Sebeș, dos. 22/1819.

către oamenii contesei a fost doar un prilej pentru ridicarea țăranilor la luptă. Evenimentele care au avut loc în toamna anului 1816 fac dovada agravării situației țăranimii din împrejurimile Sebeșului și adâncirii crizei sistemului feudal, ele se înscriu în contextul general al frământărilor sociale care au avut loc într-un proces continuu după răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan până la revoluția de la 1848 din Transilvania.

TROUBLES SOCIAUX AU DÉBUT DU XIXe SIÈCLE DANS LES ALENTOURS DE SEBEȘ

RÉSUMÉ

Après une brève introduction consacrée à l'analyse de la situation économique de la paysannerie transylvaine au cours de la seconde moitié du XVIIIe siècle et au début du XIXe siècle, l'auteur relate les événements survenus dans les alentours de Sebeș à l'automne de 1816. Après avoir montré les abus auxquels donnait lieu la perception des impôts, ainsi que l'aggravation continue des charges fiscales, l'auteur décrit le soulèvement des paysans de Deal, Răhău, Cîlnic et Sebeș contre la comtesse Suzanne Bethlen, dont il relate les principaux épisodes: l'attaque sur la cour nobiliaire de Săsciori, la capture de l'administrateur de cette terre de la comtesse, l'union des forces paysannes qui ont pris part à l'action de libération des paysans arrêtés et détenus à la cour de Săsciori de la comtesse.